

KERTINĖ PARAŠTĖ

„Draugo“ dienraščio moderatorius kun. dr. Pranas Garšva (1915-1993)

Jono Tamulaičio nuotrauka

Privalome išsaugoti jo palikimą, patikėtą išeivijai

Garbė Kristui!

Kunigą Praną Garšvą pažinojau bent 40 metų, o per pastaruosius aštuonis mėnesius teko labai artimai kartu dirbti, todėl žinau jo nuomonę apie laidotuvių progą atsisveikinimo kalbas, ypač jeigu jos ilgos. Kadangi tvirtai tikiu, kad šį vakarą jis yra su mumis — mus girdi ir mato, neišeisio jo ilgu kalbėjimu.

Tiems, kurie čia susirinkome, nereikia aiškinti, ko netekome su kunigo Garšvos mirtimi. Kalbėdama dienraščio *Draugo* redakcijos vardu ir jį pažinusi šiame gyvenime, negaliu palinkėti amžino poilsio ir ramybės. Kunigas Garšva net amžinybėje nebūtų laimingas, jeigu būtų atskirtas nuo savo pamilojo spaudos darbo. Galbūt per Dangaus Tėvo

gailestingumą jis su savo pirm-takais — Ignu Sakalu, Leonardu Šimučiu, Aloyzu Baronu, Bronium Kvikliu ir kitais, pirma jo iškeliavusiais į amžinybę, rojus soduose įkurs dienraštį, galbūt jį pavadins *Amžinuojų draugu* ir mums kada nors suteiks progą jame bendradarbiauti.

Tačiau mes visi taip pat privalome išsaugoti kunigo Prano Garšvos palikimą, su meile patikėtą visai išeivijai. Jeigu gerbiame šio nusipelnusio kunigo, redaktoriaus, lietuvių atminimą, mes turime rimtai susirūpinti dienraščio *Draugo* likimu. Tai daug svarbiau, negu kalbėtojų gražbylostė atsisveikinime prie karsto. Ačiū.

Danutė Bindokienė

(„Draugo“ vyriausios redaktorės žodis, tartas per atsisveikinimo su a.a. kunigu Pranu Garšva vakarą, sausio 27 diena, Jaunimo centre, Čikagoje.)

Sudiev, kunige Pranai, gero savaitgalio...

Kiek penktadienių popiečių per kiek daug metų tais žodžiais atsisveikindavome „bosą“ (kaip jis drauge ir juokais, ir su neatsiejama nuo to titulo pagarba redakcijos aukšte buvo dažnai vadina-mas), praeidami atvertas jo kam-

bario duris laiptinės link — kada būdavo užbaigti savaitės darbai, šeštadienio *Draugo* numerio visi puslapiai jau apačioje pas Joną fotografuojami, ir buvo galima leisti sau pajauti bent akimirka pelnyto visos savaitės, o ypač

penktadienio ryto įtampos ir skubos atoslūgio. Aišku, su savim išsineši ateinančios savaitės darbus ir rūpesčius, bet šiuo momentu būdavo savotiškai šventiška, tarsi pabaigtuvių, nuotaika — kas buvo reikalinga, kas slėgė, skatino ir kam visos jėgos reikėjo sutelkti, kad būtų gerai padaryta, kad būtų laiku viskas suspėta — dabar jau atlikta. Kunigas Pranas, irgi dalindamasis ta nuotai-ka, atsakydavo tuo pačiu linkėjimu, dažnai pridurdamas „pailsėk, bent kiek“, drauge su jam taip būdinga ta jo nuostabią šiltą ir malonia šypsena. Tuos atsisveikinimo žodžius galima buvo dar vieną kartą, bet jau tik tyliai, mintimis, ištarti praėjusios savaitės ketvirtadienį, stovint šalia jo karsto Šv. Kazimiero kapinėse, tačiau — paskutinį kartą ir jau galutine tų žodžių reikšme... Kunigui Pranui Garšvai „atlikta“ dabar jau turėjo tą prasmę, kuri tam žodžiui duota Šventajame Rašte.

Palaidojome jį vidurdienį. Diena buvo pilka, niūri, apsiniaukusi, bet sausio mėnesiui Amerikos vidurio Vakaruose šiltoka. Iš Šv. Kazimiero kapinių keleliuose pastatytų automobilių išlipę, bridome, sniegui beveik visur nutirpus, žalia veja prie karstui iškastos duobės mūsų kunigams laidoti skirtame kapinių plote. Buvo nusivylimas, kai kuriems iš lydinčiųjų pamačius, kad velioniu parinkta amžino poilsio vieta — pačiame kapinių pakraštyje, prie pat geležinių pinučių tvoros, kapinės atitveriančių nuo judrios 111-os gatvės Čikagos pietuose. Argi negalėjo jo kapui paskirti geresnės, t.y. garbingesnės vietą — daug kartų buvo girdimas nusiskundimas. Bet taip jaučiantys ir kalbantys greičiausiai nelabai gerai pažino kunigą Praną — iš tokio sentimentų, beveik tikra, jis būtų gardžiai pasijuokęs: kad net ir kapinėse kai kas linkęs rūšiuoti geras ir prastas, garbingas ir ne taip garbingas vietas mirusiam atsigulti. Nes jis pats visą savo gyvenimą nerūšiuojo žmonių į gerus ir blogus, svarbius ir nesvarbius, garbingus ir menkystas. Jis svėrė ir sprendė tikėtai žmonių poelgius vienokias ar kitokias visuomenės kryptis ir apraiškas. Jam nieko nereikėdė bažnytinės hierarchijos nei visuomeninės pozicijos, nei titulai, nei įtaka, nei tikra ar tariama kieno nors galia. Jis nebijojo jokių vyresnybių, jokių visuomenės veiksmų, ir su panieka žvelgė į tokius, kurie bandydavo jį, kaip *Draugo* redaktorių, kaip nors savo tikslams prievartauti.

Kiekvienam sutiktam žmogui — aukščiausiam ir menkiausiam — jis rodė tą pačią pagarbą, šilumą ir paslaugumą. Kiekvienam su juo susiduriančiam žmogui jis patvirtindavo to asmens savitą vertę ir svarbą (ką mūsų laikais laikome pačiu didžiausiu dalyku, kokį tik galime vienas iš kito savo bendruomenėje sulaukti) — ar tai buvo išeivijos visuomenės organizacijų, ar Lietuvos vyriausybės pareigūnas, universiteto profesorius, įtakingas, iškilus rašytojas, daug nusipelnęs išeivijos veikėjas, svečias Čikagoje ir „Draugo“ lietuvis iš kitų Amerikos miestų ar kitų pasaulio kraštų, dar tik pradėdantis po išeiviją orientuotis ir daug kuo besistebintis čia, o apie tėvynę daug ką papasakoti turintis, iš Lietuvos mus lankantis tautietis, vargingas pensininkas iš Čikagos Marquette Park'o, ar

(Nukelta į 2 psl.)

Poeto Kazio Bradūno pagerbimas su „Duona ir druska“

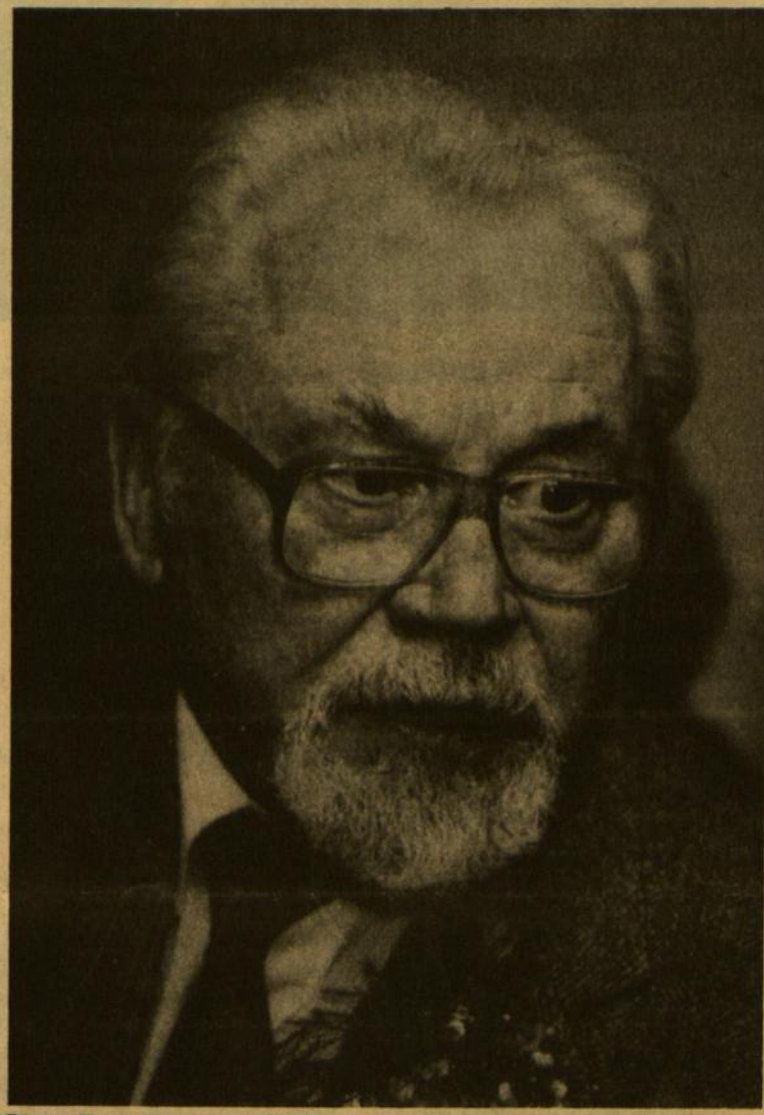
ALGIRDAS TITUS
ANTANAITIS

Dauguma šiandien dar gyvų išeivijos rašytojų iki šiol Lietuvoje naujomis laidomis pakartojo jau ne vieną čia išleistą knygą, tačiau naujai parašytų čionykščių rašytojų knygų jau retai bepasirodo tiek čia, tiek ir Lietuvoje. Poetas Kazys Bradūnas, kurio dvi poezijos rinktinės išėjo Lietuvoje prieš porą metų, pernai ten išleido ir naują eilėraščių rinkinį *Duona ir druska*. Už rinktinę *Prie vieno stalo* ir naujausiąjį rinkinį prieš kokį mėnesį Kaziui Bradūnui buvo paskirta 1992 metų Lietuvos valstybinė literatūros premija. Tai yra 1935 metais įkurtos ir su Lietuvos nepriklausomybės praradimu nutrauktos Valstybinės, aukščiausios, literatūros premijos tęsinys. Iki pirmosios komunistų okupacijos ją buvo laimėję penki rašytojai: Ieva Simonaitytė (už romaną *Aukštųjų Šimonių likimas*), Liudas Dovydėnas (už romaną *Broliai Domeikos*), Jonas Kossu-Aleksandravičius, vėliau — Jonas Aistis (už eilėraščių rinkinį *Užgesę chimeros akys*), Salomėja Nėris (už eilėraščių rinkinį *Diemedžių žydėsiu*) ir Bernardas Brazdžionis (už eilėraščių rinkinį *Kunigaikščių miestas*). Atrodo itin nuosekliai, logiškai ir simboliškai, kad ši premija, prieš 53 metus paskutinį kartą tekusi poetui Bernardui Brazdžioniui, kuris netrukus, okupacijų metais, tapo visų pripažintu tautos pranašu ir atgimimo šaukliu, dabar, vėl ją atkūrus, pirmąjį kartą paskirta poetui, subrendusiam per tuos okupacijų metus ir nusipelnusiam giliausiai tautiško Lietuvos poeto vardą ir šioje srityje ar pašaukime nė iš tolo neturinčiam sau prilygšančio nei Lietuvoje, nei išeivijoje.

Tikrosios šios premijos įteikimo iškilmės, pagal jau nusistovėjusias tradicijas, vyks Vilniuje šiuo metų Vasario 16 dieną, per Nepriklausomybės šventę, kur poetas bus pagerbtas kartu su kitu meno sričių laureatais. Šį vakarą mes čia tik savybėje pasidžiaugsime dideliu ir užsitaraučiu laimėjimu žmogaus, bičiulio, draugo, kūrėjo, su kuriuo turėjome laimės kartu išgyventi tuos ilgus ir Lietuvai tamsius metus.

Paprašytas keliais sakiniiais jus su laureatu supažindinti, iš pradžių nusigandau, o leidausi šventės rengėjų įkalbamas, jiems įtikinėjant, kad Kazis Bradūnas čia pas mus jau ir taip visi gana gerai pažįsta, o ko dar nežino, tai, girdi, jis pats geriau už kitus apie save pasakys, o tu — tik šiaip sau, dėl formos pakalbėsi... Tuo metu ir blykstelėjo galvoje mintis: juk vien tik išvardinti jo penkiolikos (dabar jau šešiolikos!) poezijos rinkinių ir dviejų rinkinių pava-

* Paskaita, skaityta šiuo metų sausio 15 dieną Jaunimo centro kavinėje, Čikagoje, per Jaunimo centro moterų klubo suruoštą vakaronę, skirtą sutikti poeto Kazio Bradūno naujausią eilėraščių rinkinį *Duona ir druska*, už kurį jam buvo suteikta 1992 metų Lietuvos Valstybinė literatūros premija.

Poetas Kazys Bradūnas, 1992 metų Lietuvos Valstybinės literatūros premijos laureatas, per jo naujausio eilėraščių rinkinio „Duona ir druska“ sutiktuves šiuo metų sausio 15 dieną Jaunimo centre, Čikagoje.

Martyno Vidzbelio nuotrauka

dinimus užims gabalą laikol... O juk ir tie pavadinimai, kurių vieno kito gal kai kas ir nežinos, gana iškalbingai nusako poeto kūrybinį gyvenimą, jo rūpesčius ir kryptis... O ar ne iš tų rinkinių sudaryta rinktinė, ir premija ir laurais besidalinanti su naujuoju rinkiniu?.. Bet, dar nė *Vilniaus varpams* (1943) ausyse nespėjus suskambėti, toptelėjo mintis, kad jie toli gražu nebuvo mano (kaip ir daugelio jūsu) pirmosios pažinties su poetu užuomazga. Juk dar mokyklos suoluose mes jau dažnai traukėme tą smagią, nuotai-kingą, pagaunančią dainą, jos autoriaus vardą gal tik gerokai vėliau tesužinojė... Prileidžiu, kad tą dainą ne vienas iš jūsu ir ne kartą (gal ir visai neseniai) dainavote. Siūlau ir dabar vi-

siems (nors porą posmelių, kartu su refronu) sudainuoti „Keliam mes su daina“! Taigi, visi kartu!.. Trys keturi:

*Keliam mes su daina,
Jaunystė lydi mus.
Daina laukeliais eina.
Jos aidas — nuostabus!*

*Dainuok, miela jaunyste,
Dainuok, dainuok, dainuok!...*

*Gyvenimas negrįžta...
Žinok, žinok, žinok...*

*Tai kas, kad pilkos dienos,
Be laimės, be kelių,
Jaunyste, mano miela,
O kaip tave myliu!*

*Dainuok, miela jaunyste!
Dainuok, dainuok, dainuok!
Gyvenimas negrįžta —
Žinok, žinok, žinok...*

Ir va, rodos, ar tik ne paskutinis tos dainos posmas sako:

*Pakilsime į saulę
Su sakalo sparnais,
Atnaujinim pasaulį
Kilniais jaunų darbais! —*

O tartas jis daugiskaita, kaip ir kiti šios dainos posmai. Ir skamba pakiliai, išpareigojančiai, kaip vadovo, autoriaus, poeto lūpmis tartas grupinis pažadas... Tada prisimena literatūros istorikės ir kritikės Vandos Zaborskaitės žodžiai, parašyti rinktinės *Prie vieno stalo* palydoje:

„Kazys Bradūnas [...] yra ne vien augtė suaugęs su savo literatūrine karta, bet yra ir jos savimonės formuotojas ir reiškėjas. Toji karta pradėjo skeistis

(Nukelta į 3 psl.)

dar Nepriklausomos Lietuvos moksleivių spaudoje, ypač *Ateityje*, burtis moksleivių literatūrinėse kuopelėse, skaityti eilėraščių gimnazijų literatūros vakaruose. Bet tikrasis jos atėjimas į literatūrą buvo 1939-40 metai — universitetinių studijų pradžia ir publikacijos daugiausia *Naujojoje Romuvoje*. Karo metais galutinai išryškėjo kartos veidas. Būrys jaunų literatų buvo susitelkęs Vilniaus universitete, kai kas — Kaune. Pats branduolys rinkdavosi V. Mykoliaičio-Putino namuose skaityti savo kūrybos, aptarinėti ir diskutuoti literatūros dalykų. K. Bradūnas čia buvo organizatorius, kviesdavo Universiteto literatūros popietes, joms pirmininkaudavo. Švytėjo jaunų talentų žvaigždynas. Bet istorijos laikas jiems buvo negailestingas. Vieni atsidūrė Sibiro sniegynuose (G. Jokimaitis, S. Gorodeckis), kiti atgulė miško brolių kapuose (B. Krivickas, M. Indriliūnas), dar kitus užgniaužė Sistema, nutildė jų poetinį žodį, jie nuėjo į kitas kultūros sritis (P. Aukštikalnytė-Jokimaitienė, K. Umbrasas), dar kiti užslopo, prislėgti varganos buities [...] E. Matuzevičius įsijungė į Lietuvos literatūrą. O dalis atsidūrė Vakarų tremtyje, perėjo Vokietijos stovyklas ir įsikūrė Naujajame pasaulyje. Jiems ir buvo lemta realizuoti kartos kūrybinės galias, įtvirtinti lietuvių literatūroje savo estetinius principus, ištarti naują poetinį žodį. K. Bradūnas sujungė juos į *Žemės antologiją*. [...] Karta susijungė ne pasaulėžiūros, o poetinių principų pagrindu. Ji jautėsi esanti trečioji lietuvių poezijos karta, atėjusi po tautinio atgimimo (Maironio, V. Kudirkos), po Nepriklausomybės (nuo Putino ligi J. Aiščio). Ji norėjo būti ne idėjos, ne emocijos, o minties poezija, skelbti ne visuomenines programas, „ne individo savaiminę vertę, o apmąstyti universaliąsias žmogaus buities situacijas...“ (p. 448).

Istorikai paminėjus Eugenijų Matuzevičių, mintyse dar stojasi ir keturių šaunių jaunų vyrų nuotrauka, išspausdinta ar *Studentų žodyje*, ar kuriame moksleiviškame, o pagaliau gal ir *Kariūno* žurnale. Keturi kariūnai-aspirantai, jau tada moksleivijoje gerai žinomi poetai: Kazys Bradūnas, Paulius Jurkus, Pranas Kozulis ir Eugenijus Matuzevičius... Visi baltais diržais, baltom pirštinėm, pakeltom galvom ir šviešiom šypsenom veiduose!.. O tos kartos likimai savotiškai ir net pabrėžtinai tartum atstovauja ir visos mūsų tautos, visų mūsų likimams...

(Nukelta į 3 psl.)

Šiame numeryje:

Su a.a. kunigu Pranu Garšva atsisveikinant • Žvilgsnis į Kazio Bradūno, 1992 metų Lietuvos valstybinės literatūros premijos laureato, kūrybą • Kazio Bradūno eilėraščiai • Paroda apie mirtį Lietuvių dailės muziejuje, Lemonte, Illinois • Dailininko Viktoro Petravičiaus (1906-1989) antroji jaunystė • Kultūrinė kronika

Paroda apie mirtį

ALGIMANTAS KEZYS

„Mirtis, gimusi Amerikoje“ (Death: Born in America) — taip pavadinta meno paroda, vykstanti nuo sausio 16 d. iki vasario 10 dienomis Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, kurioje dalyvauja vienuolika lietuvių dailininkų, gimusių čia.

Pats parodos pavadinimas sugretina neaiškius priestaravimus: ar gimti Amerikoje reiškia lietuviui mirti? (Katalogo įžangoje sakoma: „Gal paroda virs lietuviškumo mirties Amerikos mene reprezentacija“). Pirmą mirtį, paskui gimti? Gimti tik tam, kad mirtum? Laisvai apibrėžta tema dailininkui — vėseli dirva. Nėgana to, dailininką nuteikia įvairiausios, nuo mažens paveldėtos ir be galo sujauktos mintys apie šį eschatologinį įvykį. Kas yra mirtis? Ši tema yra daugiausia gvildinama įvairių religijų teologijose.

Krikščionybė moko, kad mirtis yra amžinojo gyvenimo pradžia. Žmogus turi gyvybės principą — sielą, kuri išlieka po mirties gyva, eina į dangų ar pragarą. Po paskutiniojo teismo kelsis ir kūnas. Panašaus varianto laikosi ir žydai bei musulmonai.

Pagal budizmą, mirtis tai — nirvana arba visiškai išnykimas būtyje. Siekdamas nirvanos, žmogus turi slopinti norą gyventi. Net ir už mažiausią troškimą pratesti gyvenimą po mirties esi sunkiai nubaudžiamas — būni pasmerkiamas naujam gyvenimui per reinkarnaciją.

Pagal Nietzsche, gyvenimas ir mirtis yra susipynę amžiname rate. Tas pats kosminis ciklas amžinai kartojasi tarp gyvybės ir mirties, panašiai kaip gamtoje, keičiantis metų laikams. Netgi istoriniai įvykiai bei tie patys žmonės pasikartoja ateinančiais amžiais.

Pagal parodos katalogą, paruoštą Dano Lapkaus (jis buvo parodos sumanytojas ir vykdytojas), mirtis tai — „šokas, nebūtis, galas...“ Teko nugirsti, kad daugeliui žiūrovų ši paroda ir buvo „šokas“: „Kriūva šiukšlių vidury salės“, „trys juodos paklodės ant sienos“...

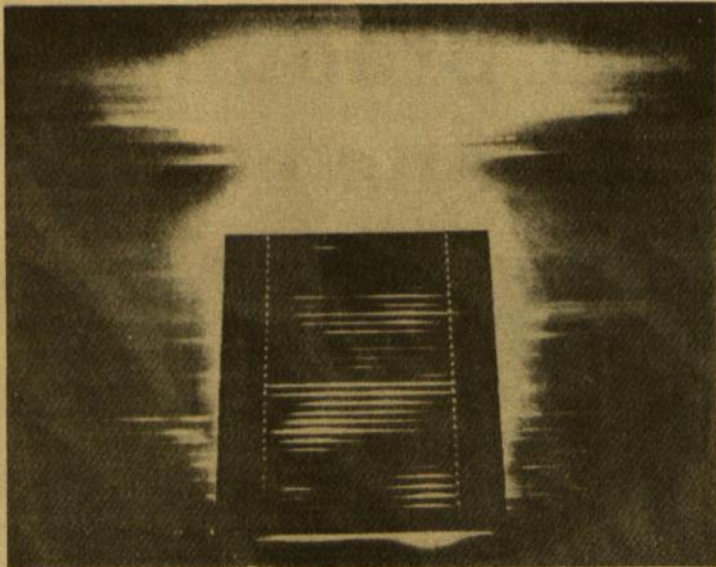
Parodoje akivaizdžiausiai eksponuojami konceptualinės pakraipos darbai, tačiau yra ir kitokių, sukurtų estetiniais pagrindais. Nenuostabu, kad dažnas žiūrovas lengvai suplaka šiuos du stilius į vieną, žinoma, konceptualinio meno nenaudai. Nereikia pamiršti, kad konceptualiniame kūrinyje labiau pabrėžiamos idėjos negu estetika. Todėl ir pasigrožėjimo juo ne visada reikia. Neradęs paveikslė malonių „grožio“ bruožų, paprastas žiūrovas ima tokiu menu piktintis, netgi bjaurėtis. Jis, žinoma, nesuvokia, kad pasibjaurėjimas irgi yra emocija, išsaukta meno kūrinio. Tuo tarpu tikrai blogu menu laikytinas tik tas kūrinys, kuris neišsaukia nieko — nei jausmų, nei minčių. Paroda, sukelusi stiprią reakciją, turėtų būti laikoma stipria paroda.

Ekspozicijos „Mirtis, gimusi Amerikoje“ dalyviai meninės technikos požiūriu skirstosi į grafikus (Everett Misunas ir Marilyn Fenn), tapytojus (Audronė Ambrozaitytė, Marilyn Fenn, Aleksandra Vilija Eivaitė, Julius Valiūnas), piešėjus (Daiva Karužaitė, Katherine Ann Yvinskas) bei mišrios technikos (Susan L.T. Brown-Sližytė) ir instaliacijos atstovus (Audrius Plioplys, Laima Mikaliukaitė ir Stashu Kybartas).

Eksponuojamųjų darbų stiliai dalijasi į pasakojamąjį, alegorinį ir konceptualinį. Grynai pasakojamojo stiliaus darbai čia pasirodo idėjiškai patys aiškiausi, bet kartu ir lėkščiausi. Tarp šių — Marilyn Fenn paveikslas „In Memory of Robert“ ir Stashu

THE DEATH: BORN IN THE U.S.A.

January 16 - February 10, 1993

"In The Beginning" by Audrius Plioplys. Mixed media 36"x36", 1977

MIRTIS GIMUSI AMERIKOJE

1993 m. sausio 16 - vasario 10 d.

LIETUVIŲ DAILĖS MUZIEJUS
LITHUANIAN MUSEUM OF ART
14911 127th STREET
LEMONT, IL 60439

Kybarto instaliacija apie Pennsylvanijos angliakasių žuvusiųjų anglių kasyklose šio šimtmečio pradžioje. Tradicinių alegorijų sukūrė Everett Misunas (mirtis yra durys, vartai), Aleksandra Vilija Eivaitė (mirtis, tai — bausios kaukės), Audronė Ambrozaitytė (mirtis — nauja atžala, skrydis į šviesą), Katherine Ann Yvinskas (mirtis — rudens lapai bei juodoji lapo pavidalo skylė).

Mįslingesnis yra Julius Valiūnas, pavaizdavęs mirtį žmogaus veido pavidalu, ant kurio šoka įvairaus dydžio figūros, uždengdamos vieną kitą, lyg norėdamos išreikšti, kad žmogaus gyvenimas, tai — visų mūsų aktorystė arba akrobatika. Ir nors vienas šokame vienas, kitas kitaip, visi esame pažymėti to paties likimo ženklų.

Daiva Karužaitė savo piešiniuose vaizduoja pomirtę, kaip plačią kriauklės angą, kurios talpą susuktas į vis siaurėjančią spiralę. Kitame jos paveikslė nupieštas iš žmogaus sklindančių spindulių transformuotas kryžius, kuris veda žmogų į vienišą salą, pilną paslaptingų akių, nuolat stebinčių naująjį atėjūną, vidury salos iškėlusį lietuvišką trispalvę.

Patys konceptuališkiausi darbai yra Audriaus Plioplio ir Laimos Mikaliukaitės. Plioplys eksponuoja tris juodas drobules. Suprask: mirtis yra juoda, tamsi nevilis. Atskamba viduramžiški Katalikų Bažnyčios tonai: „Dies irae, dies illa...“, juodi arnotai, juodos skrybėlės, juoda avalynė. Mirtis — juoduma. Juk visa tai taip siaurai lokalizuota! Vėlesniųjų laikų krikščioniškasis apeiginas mirtį riša su prisikėlimu ir šviesa. Rytiečių religinėse šermentyse laidotuvis jau nuo seno buvo tapusios antgamtinio džiugesio švente, išsivadavimu, kančios pabaiga. Ten karstai ir karietų žirgai vartojami balti.

Laima Mikaliukaitė, aplankiusi kapines, rado marmuro nuolaužų. Ji jas rinko tris mėnesius ir tokias apdaužtas sudėjo ant

mirties baimės kažkodėl nėra. Yra mirties liekanos, pati mirtis yra tarsi dingusi be žinios.

Kaip matyti iš šios santraukos, parodoje nepabrėžiamos įprastos Bažnyčių ir konfesijų idėjos apie mirtį ar pomirtę. Aiškus kryžiaus įvaizdis figūroja tik Daivos Karužaitės piešinyje. Parodos rengėjų pramatytos lietuviškosios mirties užuominų, kaip minėta, yra Daivos Karužaitės ir Laimos Mikaliukaitės darbuose. Bet jos užgriebtos tik paviršutiniškai, apsuptos neaiškumo ir netikėtumo. Nejaugi ir pomirtiniame gyvenime mes plevėsuosime savo trispalvę?

Kur kas svaresnėmis ir šviesesnėmis spalvomis mirties pėdsakus vaizduoja Susan L. T. Brown-Sližytė. Savo mišrios technikos piešinyje „The Tree House“ ji rodo jauną numirėlį, pasitraukusį iš gyvenimo pačioje jaunystėje. Aplink jį matyti kitokie likučiai: pavasariškoji augmenija, dar nesutrūniję gyvenimo reikmenys, maistas ir poemos žodžiai, kalbantys apie nusileidusią uždangą bei jos mirtiną tylą: įsiklausai ir išgirsti užminto sudžiūvusio lapo ar šakelės trasktelėjimą. Kažkas praejo. Ir užklausi kapo, kas yra tikrasis vergas: tu gyvasis, ar aš, miręs?

I šios parodos kūrinius reikia įsiklausyti. Pro juos greitai praėjus, prarasi tylą ir jos mintį. Prarasi jos sielą, jei ateisi pasižiūrėti „grazių“ dailės darbų. Yra čia ir tokių, bet ne juose šios ekspozicijos esmė. Lankytojas turėtų sustoti prie kiekvieno kūrinio, kaip prie altoriaus, ir įsiklausyti, ką šnabžda pats tyliausias kūrėjo žodelis. Garsus riksmas čia viską sugadina, taip pat, kaip ir „išminčiaus“ išvedžiojimai. Tik aš ir tu. Gal mūsų dviejų pokalbis apie mirtį bus ir mūsų pačių nesuprastas. Bet vis vien man yra ekstatiška malonu su tavimi pasikalbėti. Juk kalbame apie pačius intymiausias savosios būties klausimus, pajuntame jų ploniausius virpesius ir tyliąją baimę. Toks pokalbis, tai — lyg prisilietimas prie švenčių švenčiausios, tik man vienam prieinamos, manosios dvasios būsenos. Ir štai aš jau tau parodau. Gražu? Nebūtina. Bet intymu ir be galo kilnu.

Antra jaunystė

BIRUTĖ ŠONTAITĖ

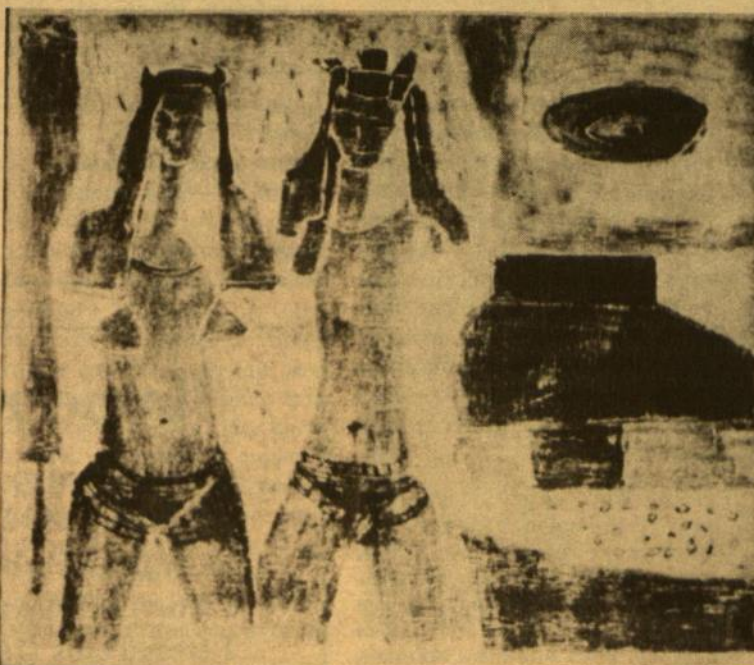
„Antra jaunystė“ — taip pavadinta Vasario 16-osios proga Čikagoje ruošiamą Viktoro Petravičiaus paroda. Antra jaunystė — laiminga galimybė pradėti viską iš pradžių — antrąjį ratą. Tik šį kartą apsiginklavus išmintimi, pasisemta iš pirmojo. Galimybė sugrįžti prie kažko taip pažįstamo, bet kartu ir naujo...

Idomu, kad švenčiame net kelis dalykus, susijusius su šia paroda. Viktoras Petravičius buvo pirma-

sis Čiurlionio galerijos direktorius. Jo darbai grįžo pas mus dabar, kaip gerai žinomo dailininko kūrinių, pilnai pripažinti jo tėviskėje — Lietuvoje ir jo gyventojų šalyje — Amerikoje.

Ši paroda pasiskolinta iš Midwest Museum of American Art, Elkhart, Indiana. Spalvotų monotipijų rinkinys buvo padovanotas Midwest muziejui, 1983 metais. Be kelių išimčių visi šie Petravičiaus darbai buvo sukurti tarp 1980 ir 1982 metų.

Kartu mes švenčiame pirmojo

Viktoras Petravičius

Princess Mishawaka
Medžio raizgins, 30" x 32"

A. J. kunigą Praną Garšvą laidojant šių metų sausio 28 dieną Sv. Kazimiero kapinėse, Čikagoje, po liturginių apeigų, prieš pat nuleidžiant jo karstą į duobę, giedamas Lietuvos himnas.

Jono Kuprio nuotrauka

Kertinė parašė

(Atkelta iš 1 psl.)

jauna dar vienos išeivijoje priaugančios kartos lietuvaite, atnešusi savo pirmąsias korespondencijas apie jaunimo veiklą į „Draugą“. Visus jis traktavo vienodai — pagarbiai, draugiškai, o jaunimą ir su ypatingu paskatinimu ir globiančiu tėvišku rūpestingumu.

Sustoje aplinkui jo karstą virš kapo duobės, kunigui Viktorui Rimšeliui jautriai kalbant trumpas laidojimo apeigų liturginės maldos, į jas įsijungdami — kiekvienas bandomas su juo savaip atsiveikinti. To atsiveikinimo — pradėto vakar vakarą Jaunimo centre — toliau jau nebeįmanoma pratęsti. Jis neatšaukiamai turi įvykti. Sugiedam „Marija, Marija“, sukalbam „Tėve mūsų“, ir tada galingai išsiveržia iš mūsų visų Lietuvos himnas. Vaclovas Momkus, vadovavęs visoms laidojimo apeigoms, nurodo Petkaus laidojimo įstaigos atstovams: dabar leiskite karstą į žemę. Mes apspintame karstą tiesiam į jį rankas, glostome šaltą medį — tarytum savo rankos prisilietimu dar įstengtume atsaukti tai, kas šiuo metu vyksta. Bet nesvarbu, ko širdis šaukiasi — tai neįmano-

ma. Nesvarbu, kad mintyse man juo nuo pat pirmadienio ryto, kai apie kunigą Prano mirtį sužinojau, aidai Algimanto Mackaus žodžiai iš *Chapel B*: „Ir aš nenoriu matyti...“ Aidi tokiais pat dūžiais, kaip ir tame eilėraštyje, kuriame jie sakomi kas antrą eilutę per visas eilėraščio strofas: „Ir aš nenoriu matyti...“ Ir aš nenoriu matyti „triumfuojančios meistro mirties“. Tačiau kam svarbu, ko tu nenori. Pasaulis turi savo tvarką. Su ja galima ir nesusitaisyti — bet tai jau tavo problema. Rytą saulė vėl patekės, vėl skubiai bus laktoma tarp redakcijos ir rinkyklos, tarškės rašomos mašinėlės, o po kelių valandų elegantiškai suksis spaustuvės mašinos, ir šeštadienio *Draugas* kartu su jo priedu bus preciziškai ketvirtainiškai lankstomas... Tik niekas daugiau neprasilens, nei taku įspąustu vė eidamas, nei laiptais lipdamas, su kunigu Pranu, su „bosu“, ir nebus apdovanotas ta jo šypseną...

Karstas lėtai leidžiamas į duobę. Tai antras draskantis momentas — pirmasis buvo Jaunimo centro didžiojo salės tą patį rytą, kai buvo užvožiamas karsto dangtis. Artima bendradarbių ir draugų, su kuria per apeigas greta stovėjome, šiuo metu man sako: „This is what I can't stand“. Ir aš jai atgal sušnibždu: „Taip, nes čia yra, kada sužinai, what is meant by finality“. Šiuo momentu, atrodo, tai ir jausmams, ir protui nepakeliama sąvoka. O vis dėlto, mūsų tikėjimas liudija ką kita ir apie pabaigą: Sekminių sekvenca kaip tik ir baigiasi žodžiais: „Duok laimingą pabaigą. Amen“. Duok ją kunigui Pranui, kaip duok ją ir mums visiems.

* * *

Apie kunigą Praną Garšvą, be abejo, daug rašys tie, kurie jį nuo seno ir artimai pažinojo, jo bičiuliai, jo bendradarbiai, o taip pat ir išeivijos istorikai, kuriems teks užduotis jo gyvenimo kelią, jo darbą lietuvių tautai ir jos kultūrai bei jo nuopelnus nušviesti, sklaidyti ir deramai įvertinti. Reikia tikėtis, kad ir kun. Garšvos, kaip *Draugo* moderatoriaus, lemtingas vaidmuo, kad išeivija vieningai ir išstvermingai laiku stotų remti

jos perspektyvos. Ką matome dabar ir matysime ateityje, gali nusteibinti mus.

* * *

Viktoro Petravičiaus darbų ekspozicija yra antroji Vasario 16-osios jubiliejaus ciklo meno paroda. Parodos atidarymas bus ateinantį penktadienį, vasario 12 dieną, 7:30 v.v. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje. Paroda vyks iki vasario 21 dienos. Paroda atidaryta penktadieniais nuo 7 iki 9 v.v., sekmadieniais nuo 11 v.v. iki 2 v.p.p.

Sąjūdį, prasidėjus Lietuvos atgimimui, bus išryškintas ir pabrėžtas. Bet tai padarys kiti, tai sugebantys asmenys. Ir kunigo Prano Garšvos vardas neišdildomai įsirašys į Lietuvos kultūros istoriją.

Tuo tarpu man šiomis eilutėmis terūpėjo tikrai paliesti netekto, labai brangaus žmogaus prisiminimą, kai jis tebėra širdyje toks gyvas, nors nuo dabar praradimo gėla persunktas. Mano pažintis su kunigu Pranu tesiekė dešimt metų — dirbant „Drauge“, bet ji išsivystė į tokį artimą ryšį, kuris labiau būdingas būtų santykiui su tėvu, negu su viršininku. Kiekvieną laikraštinių rūpestį jis padėdavo išspręsti, sunkumams, kliūtims, keblumam iškilus, jis visada nuramindavo, paguosdavo: „Neimk į galvą, aš ne tokių dalykų esu patyręs...“ ir dar prajuokindavo kokia nors situaciją atitinkančia linksma istorija iš jo paties patirties. Ir visada ta šypsena — spinduliuojanti palankumą, atjautimą, meilę... Jis buvo ne tik stiprybės šaltinis ir atrama ir užuovėja darbe, bet ir visą gyvenimą praturtinęs ir praskaidrinęs žmogus. Dėkinga esu, kad jo artimybėje tą gyvenimo tarpinį galėjau būti. Tad sudiev, kunige Pranai — Jūsų savaitė su visais jos darbais dabar jau galutinai užbaigta, ir tas ilgas savaitgalis, kuriam išsirušėte, tikrai bus geras, nes kartu su Jumis jį leis ir Viešpatis Dievas.

Aušrelė Liulevičienė

Kultūrinė kronika

• Nijolė Martinaitytė atsistatydino iš muzikos ir dailiojo žodžio koordinatės pareigų Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje. Jos iniciatyva per trejus metus, nuo 1989 iki 1990 metų, muziejus buvo vienas iš svarbiausių Čikagos lietuvių kultūros centrų, kuriame vyko koncertai ir literatūriniai pobūviai. Toli mesnis Nijolės Martinaitytės kultūrinis darbas — suruošti jubiliejinės dvidešimtąsias Poezijos dienas Čikagoje, gegužės 21-22 dienomis, Jaunimo centre.

• Santaros-Šviesos federacijos 1993 metų suvažiavimas susidarys iš dviejų dalių, vyks dviejose vietose: I dalis — birželio 16-20 dienomis Vilniuje ir Trakuose; II dalis — rugsėjo 9-12 dienomis Lemont, Illinois, ar Čikagos apylinkėse. Siekiant palengvinti suvažiavimo organizacinį darbą, ypač Lietuvoje, reikalinga sužinoti norinčių dalyvauti skačių — viename ar antrame suvažiavime. Vykstantiems Lietuvos yra bandoma gauti papigintą kelionės kainą. Registruotis suvažiavimuose dalyvauti prašoma ne vėliau kaip šių metų vasario 20 dieną pas Mariją Paškevičienę, 306 55th Place, Downers Grove, Illinois 60516-1537. Išsamesnė informacija užsiregistravusiems bus pateikta vėliau.

Kazio Bradūno pagerbimas su „Duona ir druska“

(Atkelta iš 1 psl.)

Gi mūsų ką tik dainuota daina buvo parašyta tuo pačiu metu, kaip ir daug tuo moksleivišku-studentišku laikotarpiu vien periodikoje paskelbtų Kazio Bradūno eilėraščių, išspausdintų toje antrąjoje Lietuvoje išleistoje rinktinėje *Jaugom Nemuno upynė...*

Nuklydus taip toli laureato praėtin, bent skliausteliuose šioje vietoje kaip tik ir derėtų žinoti jausiems priminti, o nežinojusiems atskleisti bent pačius svarbiausius jo biografinius faktus.

Kazys Bradūnas, prieš metus atšventęs deimantinę savo amžiaus sukaktį, gimė 1917 metais vasario 11 dieną Kiršų kaime, Alvito valsčiuje, Vilkaviškio apskrityje. Tame apskrities mieste jis lankė ir (1937 metais) baigė gimnaziją, po to Kauno ir Vilniaus universitetuose studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą, Vilniaus universitą baigdamas 1943 metais. Per tą laiką atliko ir karinę prievolę, kariūnu-aspirantu Karo mokyklą baigdamas 1939 metais.

Dar nebaigęs studijų, kurį laiką mokytojavo Alytaus gimnazijoje, o 1944 metais pokario Vokietijoje dar mokytojavo ir Muencheno lietuvių gimnazijoje. 1949 metais atvyko į JAV, pirmiausia apsigyvendamas Baltimorėje, kur dirbo įvairius fizinius darbus. Nuo 1961 metų buvo pakviestas redaguoti *Draugo* kultūrinį priedą, peršikėlęs Čikagon, daugiau 20 metų dirbo *Draugo* redakcijoje.

Atsakomybė už *Draugo* kultūrinį priedą anaiptol nebuvo nė pirmas, nė paskutinis Kazio Bradūno redaktorinis darbas. Vos baigęs gimnaziją, dar Lietuvoje jis 1937-1938 metais redagavo moksleivių žurnalą *Ateiti*, Vokietijoje nuo 1945 iki 1948 metų redagavo tada ten naujai įkurtą katalikiškos minties kultūros žurnalą *Aidus*. Vos atsikėlęs į JAV, suredagavo *Žemės* antologiją (1951), suorganizavo aštuoneta metųėjusius *Literatūros lankus* ir buvo svarbiausias jų redaktorius, suredagavo Vytauto Mačernio kūrybos rinktinę (1961), o kiek vėliau — išeiviskosios literatūros apžvalginį studijų rinkinį *Lietuvių literatūra svetur 1945-1967* (1968), apimantį pirmąjį pokario metų dvidešimtmetį, ir maždaug tą patį laikotarpį apimančią išeiviskosios poezijos antologiją *Lietuvių poezija III* (1971), o pagaliau ir dabar baigiamą spausdinti taip pat sutelktinį veikalą, *Lietuvių egzodo literatūra 1945-1990* redaguotą drauge su Rimvydu Šilbajoriu.

Pažymėtina, kad pastariesiems dviems veikalams iššūkį davė pastarųjų Lietuvos okupacijos dekadų metų tėvynėje išleisti naujosios lietuvių poezijos ir lietuvių literatūros istorijos tomų, kuriuose išeivijos poezija ir literatūra buvo beveik ignoruojamos. Taigi, kada daug kas išeivijoje, o vėliau ir gimtajame krašte vien tik kalbėjo apie lietuvių literatūros vientisumą, jos nedalomumą, Kazys Bradūnas, neleidamas tos pilnatvės ardyti, tos vienybės skaldyti, ne vien apie tai kalbėjo, bet rodė darbus. Ir iki šios dienos teberodo. Kaip tik dar ir dėl to jam suteiktoji premija šiandien yra taip reikšminga ir tikslė.

Visų čia suminėtu darbų sėkmę laidavo ne vien poeto darbštumas, pareigingumas, visuomeniniai bei organizaciniai gabumai ar vadovo prigimtis, bet ir taja kryptimi plėtotas jo profesinis pasiruošimas. Kita natūrali to pasiruošimo išdava yra ir Kazio Bradūno literatūrinės kritikos darbai, dažnai pasirašyti Br. Inkratos, K. Priešpylio ir kitokiais slapyvardžiais bei kriptonimais. Jo eseistikoje, recenzijose *Draugo*

kultūrinio priedo vedamuosiuose visada ryškūs atsakomybės jausmas, jis bando būti nešališkas ir visapusis, siekia objektyvumo, yra gana reiklus, bet optimistiškas, kiekviena proga keliantis ir drąsinantis jaunuosius talentus, nors jų be reikalo ir neliaupsindamas.

O vis dėlto, kalbant paties laureato žodžiais, pačiu jo naujausio ir premijuoto rinkinio pavadinimu, Kazio Bradūno kūrybinio gyvenimo esencija, sakytum, jo duona ir druska, buvo ir liko poezija. Kaip tik ja buvo ryškiai ir giliai išpaustos pirmosios *Pėdos arimuos* (1944) ir, titulinį eilėraštį parafrazuojant, išliko kelrodžiu ainiams, kartu su prieš tai senolių įmintois, nors ir buvo vėlėna užverstos... Kaip tik ja, ta Poezija, iš didžiosios raidės „giliai milijonų širdy“ skamba *Vilniaus varpai* (1943), bylodami „Klasišką“, „Gotiką“, „Baroką“, nutoldami žingsniais mylimų, atgulus „Rasų kapinėse“, šalia „patriarchų, laisvės pranašų“, šalia bajoro ir paprasto nežinomo kareivio... (Skliausteliuose šioje vietoje gal reiktų — ir vėl paties poeto žodžiais, užrašytais premijuotos rinktinės „Pratarmėje“ — pasi-aiškinti dėl pirmųjų knygų išleidimo chronologiškos tvarkos pažeidimo: ...,iš tikrųjų visi *Pėdų arimuos* eilėraščiai buvo parašyti anksčiau negu *Vilniaus varpų* sonetai“).

Dėl pirmųjų dviejų, dar Lietuvoje išleistų, rinkinių okupacinėmis aplinkybėmis sunaikintų ar neišplatintų tiražų Vokietijoje pirmąsias pokario metais išleistas trečiasis Kazio Bradūno poezijos rinkinys *Svetimoji duona* (1945) daugeliui poezijos mėgėjų kaip tik ir davė pirmąją proga plačiau ir giliau susipažinti su šio poeto kūryba. Už poros metų antrąja laida buvo pakartoti *Vilniaus varpai* (1947) ir išleista poema *Maras* (1947), literatūros kritiko Rimvydo Šilbajorio žodžiais tarant, „nupasakojanti vieną iš tragiškiausių epizodų Lietuvos istorijoje“, taip pat įgijusi „alegoriškos reikšmės, atsime-nant, kad ji parašyta jau karui praužus, kaip ir vilties ženkle, kad ir šita tautos nelaimė praėis, ir kad mes grįšim, kaip kareiviai iš tolimų kraštų“; o toks „kareivio grįžimas namo“ (kurio pasibaigia *Maro* poema), „jau buvo panaudotas taikos ir vilties simboliu *Svetimojoj duonoj*“ [...] Žinoma, mes negrįžome“, — baigdamas poemos aptarimą, tešia kritikas, o „Bradūnas vėlesnėse savo eilėse pasirinko kelionę į mitologinę praeitį, sakralinį pasaulį, pačias giliausias lietuviškos dvasios versmes.“

Dar už metų Vokietijoje išleistas nedidelis ketvirtasis eilėraščių rinkinėlis *Apeigos* (1948), sakytum, anksčiau kritiko minėtą poeto posūkį patvirtina jau ir pačiu savo pavadinimu: „Tautos istoriją Bradūnas stengiasi suprasti kaip savo rūšies apeigą ar atnašavimą, besitęsiantį per amžius“ (*Metmenys*, 1967, Nr. 14).

Apeigose, paskutiniajame Vokietijoje išleistame rinkinyje, buvo pakartoti keli pluoštai iš pirmojo, dar Lietuvoje išleisto, rinkinio *Pėdos arimuos*, kurių dalis buvo išspausdinta ir jau Amerikoje išleistoje *Žemės* antologijoje (1951), davusioje lengvai prigijusį vardą visiems penkiems jos dalyviams, tačiau geriausiai tinkantį pačiam iniciatoriui ir redaktoriui Kazui Bradūnui. Labai taikliau antologijos įžangininko filosofo Juozo Girniaus aptarimu, „dainuoja Bradūnas savo gimtąją žemę ne iš atsiminimų skausmo, o kaip vienas iš tų pačių, kurie šią žemę mina savo darbo kojomis ir laisto savo kančios prakaitu diena iš

(Nukelta į 4 psl.)

Kazys Bradūnas

KARALIUS MINDAUGAS

ANTSPAUDAS

*Kai škaičiau pirmąkart
Valstybės įkūrimą,
Mano beraščiai tėvai
Varstė rožančių,
Rudais riešutiniais karoliais,
Žalvario kryželiu.*

*Jis man buvo tada
Senas Mindaugo antspaudas,
Plėšrių genčių kaktoje
Atmuštas krauju.*

VIENTATINIS

*Girdžiu tėvų intenciją:
— Už visą giminę...*

*Už ką meldeisi tu
Vainikavimo valandą?
Kurie dievai
Laikė tave sūnum,
Vienatiniu šiaurėje?*

*Girdžiu varpų skambėjimą
Už visą kraštą...*

*Ko gi klauseisi tu,
Galvą nulenkęs?
Ar iškilmingo Te Deum,
Ar kapų koplytėlės
Viešpaties Angelo?*

APLANKYMAS

*Džiaugsmingą Aplankymo paslaptį
Motina kalba klūpodama...*

*Skubėk, žygūnė!
Skubėki, nešdamas vyskupui
Donacijų raštą —
Mano tėviškės vardą,
Ilgoj gavėnioj
Užpustytą parapiją,
Kurį išganymas
Pamiršo...*

NATANGAI

*Atjojai per vėlai, valdove...
Priešais milžinkapių grandinė —
Gentis užkasta.*

*Bet žemei nebekeiršk —
Tegu ji graužia
Kietus natangų kaulus,
Palikdama tave.*

*— Tegu ilsis ramybėje, —
Prašo tėvai.*

VORUTA

*Vėjuoti vakaro debesys
Lekia prigulę pažemių —
Tai antpuolis totorių
Pietų Lietuvoje.*

Lietuvos karalius Mindaugas. Skulptorius — Vytautas Kašuba.

*Plikos pakelio šakos
Švilpia lyg spiečiai strėlių,
Paleistų į Vorutą.*

*Mano tėvai eina poilsio,
Tvirtai tikėdami,
Kad sienos atlaikys.*

DURKLAS

*Karaliau!
Kam nusiėmei šarvus?
Kam sustojai nakvynės
Žemaičių girioje.
Kur senieji dievai krauju grūdino*

*Treniotos durklą,
Kur tėvai raudodami baigia
Sopulingąją dalį...*

KARALIAUS KAPAS

*Atpažinau tave iš tunikos
Ir iš vo iko,
Papuosto gintarais,
Atidengtam kape —
Širdy.*

*— Per amžių amžius, —
Atsidūsta tėvai.*

IŠ POKALBIŲ SU KARALIUM

AŠTUNTASIS POKALBIS

Pagal magistro, krašto maršalkos ir daugelio kitų kilmingųjų, o taip pat Rygos miesto tarybos sutikimą jie tuo reikalu pabučiavo kryžių; ir pagal Lietuvos karaliaus, jo vaikų ir visų jo bajorų sutikimą jie tuo reikalu taip pat atliko savo šventąsias apeigas. (Iš Gedimino prekybinės sutarties su Ordinu 1338 m. lapkričio 1 d.)

Gedimino paminklo Vilniuje projektas.

Skulptorius — Vytautas Kašuba

*Žinau,
Patetikos nemėgsti,
Krauju, lyg Faustas, nepasirašai
Nei pragarui, nei dangui, nei žmonėm.
Aš noriu tik labai mažai —
Sutarkime žodžiu,
Prisiekdami sudegusiu medžiu.*

*Sutarkime,
Kad amžinai tylėsim,
Čia susirišę paslapties gija,
Kodėl karste, užuot pelėsių,
Žėruoja žarija,
Tavo nerandamam karste
Po Katedros aikštė.*

*Sutarkime,
Kad apie tai nė žodžio.
Net su mirtim aš būsiu mandagus.
Jau dūmą kadugio užuodžiu —
Ir man baugus
Kiekvienas tuščias lapas sutarties,
Kiekvienas tavo sapnas po mirties.*

*Griebiu vis tiek akimirka, ne amžinybe,
Skeveldra saulės Trakų ežere
Ir prerijų žvaigždės,
Kurios kaip ugnys švystelia
Pro debesį Montanos danguje.*

*Pasaulis didelis,
O tėviškė, kaip grūdas
Po vyturio numintu grumsteliu —
Tada užpuola toks nelauktas gūdas,
Kad jau ilgiau pakelti negaliu —
Pasirašykime,
Nors ir krauju.*

*Ir trūksta
Paslapties gija,
O pelnuos
Įsiliepsnoja žarija.*

DEVINTASIS POKALBIS

*Vyskupu, kunigu, dominikonų ir pranciškonų
ordino vienuolių tokių prisikviesime, kurių
gyvenimas girtinas ir doras. Mes esame
pasirengę saugoti bažnyčios teisę, gerbti*

*dvasininkus ir plėsti Dievo garbinimą. Todėl
prašome, kad jūs paskelbtumėte šį laišką
žmonėms miestuose, vietovėse bei kaimuose, kur
tik kuriam nors iš jūsiškių teks sakyti
pomokslą, (Iš Gedimino laiško Luebecko, Rostocko,
Sundo, Greifswaldo, Stettino ir Gotlando piliečiams 1323
m. gegužės 26 d. ir iš Gedimino laiško dominikonų or-
dino vienuoliams 1323 m. gegužės 26 d.)*

*Po ažuolais šventais jau vaikšto pranciškonas,
Tavo vardu parašęs vyskupam,
O Mikalojaus bažnytėlėje dominikonas
Už tave meldžiasi,
Kaip vaidila dievam.*

*Girdi, kaip tavo laiškus kala
Prie katedrų ir vienuolyno durų
Imperijos hierarchų valdose...
Jau krikšto drobe uždengė tau stalą —
Atlauži duoną ir nulieji taurę
Laimingo vakaro valandose.*

*Betgi, valdove, dar tik rytas.
Šventajam gojuje pats paukščių pabudimas...
Klausyk, kaip spraga aukuras,
Vaidilų pažarstysas,
Ir plaukia tolimas varpų gaudimas.*

*Ko krūptelėjai?
Ko tau neramu,
Kai tuo pačiu prakalbo du balsai,
O tu, pavargęs ilgu laukimu,
Varpų ir aukuro spragėjimo klausai?*

*Gal jau žinai,
Ko niekad nežinojai?
Gal jau matai,
Ko niekad nematei?
Gal ten tik debesys,
Padangių uogienojai,
Žydi erškėtrožėm skaudžiai?*

*Gal kankinių,
Gal kraujo sėkla,
Kurį, kaip saulę,
Kaip ostiją laikai?..
Kur tu eini? —
Vilnelės lieptas be turėklų,
O rankose laiškai.*

Kazio Bradūno pagerbimas su „Duona ir druska“

(Atkelta iš 3 psl.)

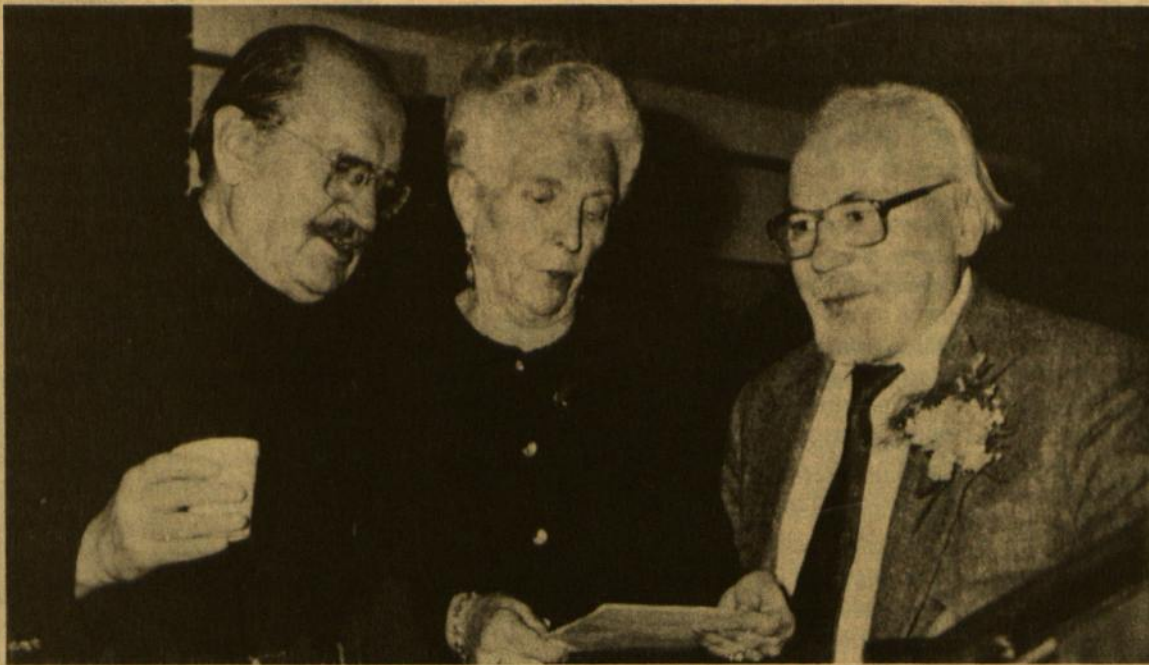
dienos. Dainuoja Bradūnas šią žemę ne savo paties, o visų žemdirbių lūpomis. *Tai ne apie žemdirbius daina, o pačių žemdirbių gimtajai žemei giesmė.*” Dar daugiau, Bradūnas ne gamtos, o žemės poetas. Tai nėra tas pats dalykas. Gamta mums visada svetimas pasaulis. Gi žemė visada sava žmogiškoji tikrovė. Galime gamta ir baisėtis, ir grožėtis, bet visada tai lieka tik akies santykis. Gi žemę mes dirbame savomis rankomis ir persunkiamė savu prakaitu. [...] Galime po visą pasaulį klajoti ir visur rasime gražios gamtos. Bet žemė kiekvienam tėra ta, kurioje jis gimė. Kai gamta šita prasme kosmopolitinė, tai žemė iš esmės visada yra gimtoji” (*Žemė*, pp. 50-51).

Visi žemininkai, antologijai pasirodžius, tuo pačiu tampa už metų pradėtų leisti *Literatūros lankų* (Nr. 1, 1952), neabejotinai visais laikais išeivijoje stipriausio savo srities žurnalo, branduoliu, jame spausdinami savo literatūrinę kritiką ir brandžiausią poeziją. Kazio Bradūno *Literatūros lankuose* paskelbti tokie ciklai, kaip „Lunatikai“, „Vitražas“ ar „Komunijos kvietimai“, padeda pagrindus ar duoda ašis pirmiesiems dviems JAV išleistiems poezijos rinkiniams. Tai *Devynios baladės* (1955) ir *Morenų ugnys* (1958). Išbėdamas apie Kazio Bradūno poezijos tautiškumą ir šiuo rinkinius, Antanas Vaičiulaitis rašė:

[...] Tuo būdu galima kalbėti apie istorinį jausmą Bradūno poezijoje. [...] Tai daugiau nerašytoji mūsų žemės istorija — nuo morenų kilėjų ligi milžinkapių, Apuolės, riadango, Vorutos, maro metų, Gardino meistrerio, žemdirbių, kurių tik vardas įrašytas senkapių kryžiuje, ar partizanų. [...] Bradūno atveju galima kalbėti apie atbaigtą tautos ar savo žemės paveikslą, jos misiją ar nerašytą istoriją, kuriai ypač originalų dažą prideda anas sakytojo pradas, paties poeto burtažodis (*Lietuvių literatūra svetur*, pp. 64-65).

Kazio Bradūno vaisingas pastangas nertis giliai į istorinio lietuvio dvasią, ieškant atramos ir tikslo jo amžinajai būčiai, rodo ir aštuntasis jo poezijos rinkinys *Sidabrinės kamanos* (1964). Ar jis ieškotų „protėvių pilies“, ar „protėvių maldos“, ar „protėvių dausų“, jo atradimai atskleidžia naujus lietuvio dvasios bruožus, vertus ieškojimų nerimo ir kančios.

Beveik dešimtmetį savo pajėgiausio amžiaus Kazys Bradūnas paskyrė, sakytum, lietuviškojo genijaus apmąstymams savotiškoje poezijos rinkinio trilogijoje: *Sonatos ir fugos* (1967), *Donelaičio kapas* (1970) ir *Pokalbių su karalium* (1973). Pirmojo tolimo tematiką nusakanti antrinė antraštė „Susitikimai su Čiurlioniu“ yra savotiškai klaidinanti, nes Čiurlionio kūryba Bradūnui nėra rėmai, o tik išeities taškas jo žvilgsniui į save ir visatą, į mūsų žmogiškosios būties gelmes. Tai nėra bandymas, šalia garso ir spalvos Čiurlionio kūrybai duoti trečiąją — žodžio — dimensiją ar bandymas tąją kūrybą žodžiu interpretuoti, o poeto dvasinio gyvenimo išraiška dėl Čiurlionio kūrybos poveikio. Betgi, Rimvydo Šilbajorio žodžiaisariant, „yra tarp poeto ir tapytojo slapta ryšys, kylaš iš gilaus Bradūno troškimo suvokti žmogaus — lietuvio gyvenimą kaip šventą apeigą, prasidėjusią žiloj senovėj, prie pagonių aukuro, ir besitęsiančią į krikščionišką santykiaimą su Dievybe. Bradūnas su Čiurlioniu susitinka pakeliui į kosminį paties pajutimą, prasidedantį nuo tėvų žemėje užburto begalybės ilgesio” (*Metmenys*, 1967, Nr. 14).

Per poeto Kazio Bradūno kūrybai skirtą vakaronę sausio 15 dieną Jaunimo centre, Čikagoje: paskaitininkas Algirdas Titus Antanaitis, Salomėja Endrijonienė, Jaunimo centro moterų klubo pirmininkė, poetas Kazys Bradūnas.

Didžiausio vertintojų dėmesio susilaukė antrasis tritomio rinkinys. Ir pats poetas pasisako prie šios knygos dirbės „[...] ilgiau negu prie bet kokios kitos ankstesnės. Kai kurie *Donelaičio kapo* eilėraščiai parašyti dar gerokai prieš *Sonatoms ir fugoms* pasirodant. Patį šios knygos sumanymą jau turėjau tada, kai apie *Sonatas ir fugas* dar nė negalvojau. Sakytiau, kad man *Sonatos ir fugos* buvo tartum atskirėpimas, poilsis, rašant *Donelaičio kapą*... Beje, kas pačiame rinkinio pavadinime (gal dėl žodžio „kapas“) ieškojo pesimistinės minties — nepataikė.

Atvirkščiai. Kapas man, tam tikra prasme, yra gyvensnis dalykas negu gyvenimas. Kapo gyvybės analogija rišasi ir su Donelaičiu. Kas gi žinojo Donelaičių, jam dar gyvam esant? Tik kaip gulėdamas, jis pasidarė visiems gyvensnis negu tada, kada vaikštinėjo Tolminkiemio laukuose. Ar Donelaitis galvojo, jog po poros šimtų metų jis bus taip gyvas ne tik Lietuvoje, bet ir Vokietijoje, Vengrijoje, čia, Amerikoje, ir kitur? Rinkinio vardą tad ir parinkau sąmoninga paradokso prasme. (*Akiračiai*, 1971, Nr. 30).

Iš tikrųjų *Donelaičio kape* (kaip, žinoma, ir ankstyvesniuose Bradūno eilėraščių rinkiniuose) yra eilėraščių, kurie atrodo, lyg būtų parašyti vienu giliu ir plačiu atsidūšėjimu. Juose Kazys Bradūnas ir yra pats įtaigiausias. Nė pavyzdingai klasiško eiliavimo, ritmo rimo ar simetrijos pančiai nepajėgia nuslopinti gaivalingos poeto aistros prasišveržimų. Netgi atvirkščiai; formos, kuriomis poetas susikausto ar susidrausmina, tą žodį iškelia, pabrėžia, pastato jį į tokia vietą, iš kurios jis skaitytoją stipriausiai veikia.

Donelaičio kapą iš kitų rinkinių išskiria ir kruopšti tematinė eilėraščių atranka, sąmoninga kompozicinė organizacija, kurios dėka rinkinys savo vientisumu darosi panašus į palaidesnės konstrukcijos poemą. Ne veltui ir Bradūnas ką tik cituotame pokalbyje sakė: „Pavienis žodis gali būti ir proziškas, bet eilėraštyje jis turi spindėti nauja šviesa. Poetas, kuris brangina žodį, man yra vertingesnis už tą, kuris tuščiažodžiauja. [...] Knygos kompoziciją tvarkant, svarbu ne tik išbaigt kiekvieną paskirą eilėraščių, bet kad visa knygos konstrukcija sudarytų logišką visumą.”

Pokalbių su karalium pašneko vas yra Didysis Lietuvos kuni gaikštis Gediminas, šviesiausias pagoniškosios Lietuvos valdovas, gal daugiausia prisidėjęs ir praktiškai padėjęs pasukti valstybės veidą į Vakarus. Rinkinys parašytas, įkvėptas tuomet Lietuvos išleistų Gedimino laišku, atskleidusių jį kaip kilnią, tiesią ir išmintingą asmenybę. Dvyliko begalybės ilgesio” (*Metmenys*, 1967, Nr. 14).

pirmąją dialogo pusę, kada poetas kalba aną metą su šiandiena savotiškai sujungiančio dainiaus, vaidilos, ar žynio lūpomis. Nežūrint kai kurių užtarnautų ar nupelnėtų priekaištų mūsų periodinėje spaudoje, tai gilios tautinės problematikos poezija ir iki šiol dar neturinti rimtesnės konkurencijos.

Kazys Bradūnas yra vienas iš labai nedaugelio šiandieninių išeivijos poetų, nevengiančių atvirai pabrėžti kai kurių savo eilėraščių progiškumą. Tačiau poeto požiūris į reikšmingesnes aktualijas nėra vienkartinis ar paviršutiniškas. Iš tikrųjų progos iškilimas tiek ir tėra vertas, kiek joje sugebama rasti esmės ir prasmės amžiams. Šiandieniniai įvykiai Bradūno posmuose tampa rodyklėmis ateiti, į ženklinančiais simboliais ar alegorijomis. Prie šitokių reikėtų skirti ne tik keletą vardiškai dedikuotų pirmosios dalies *Alkanėje kelionėje* (1976) eilėraščių ar tų, kurių posmuose. Įpinti tikriniai vardai bei vietovardžiai, randamų tituliname šio rinkinio skyrelyje, apimančiam daugiausia kasdienį išeivio buitį, bet ir ištisus antrosios dalies skyrelius, kaip „Mylimos ir žudomos raidės“, „Kryžių kalnas“ ar „Prisikėlimo kapai“, skirtus kovoms dėl laisvo žodžio, ir prieš tikėjimo priespaudą Lietuvoje įamžinti. Poetas čia dažnai kietas ir rūstus, jo žodis niūrus, grubus, netgi proziškas, kaip ir patį aprašomoji tikrovė, tačiau kartu tasai žodis ir viltingas, tuo pačiu žadinantis mumsyse teisėtą pyktį, nuolatinį pasipriešinimą blogiui, melui ir prievartai. Gal tiksliausiai *Alkanę kelionę* apibūdintų epitetą, jog tai *tipiškas* Kazio Bradūno poezijos rinkinys; eilėraščiai trumpi, vieno, dviejų ar trijų posmelių, niekada neperšokantys puslapių; jie klasiškai stiprios konstrukcijos, su aiškiai apčiuopiamu minties branduoliu, skambūs ir ritmingi.

Tokiomis dorybėmis gana tirštą ir trylikštis Kazio Bradūno eilėraščių rinkinys *Užeigoje prie Vilniaus vieškelio* (1981), ypač daugiau negu pusę jo apimantis pirmasis skyrius, gausus trumpais, spontaniškais poros posmelių, „vienminčiais“, įsimeinančiais tiek pabrėžtu ritmingu, tiek ir natūraliai sklandžiais, šviežiais rimais. Čia dažniau įvairiais niuansais pasikartoja ir Bradūno mėgiamiausių įvaizdžių — nuo dykumomis, dirvonais ir velėna turtingos žemės iki nuogos, drebančios, nesuteptos ir savo žaidomis gyvos širdies. Ne kartą niūresnės tematikos posmus skaidrina muzikalūs sąskambiai ir rimtoje mūsiškoje poezijoje taip retas, lengvas „bradūniškas“ sąmojis. Dažnejant dedikacijoms nebegrįžtamai atsiskyrusiems artimiesiems, draugams ir brangiems asmenims, vis stipriau pajuntamas ir savosios egzistencijos ribotumas, iškylantis ir

dialoguose su Tvėrėju, kurį poetas, sakytum, randa savyje ir su kuriuo (kaip ir su karalaite Poezija) jis santykinai pačiuose brandžiausiuose rinkinio posmuose.

Apie poeto užmoji ir kūrybinį procesą keturioliktojo Kazio Bradūno poezijos rinkinio *Prierašai* atveju gana daug pasako jo trijų skyrelių pavadinimai: „Prierašai prie Genezės“, „Prierašai prie Šv. Jono“ ir „Prierašai prie Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos“. Gal pati didžiausia forminė naujenybė šį sykį yra ta, kad pavadinimų vietoje duodamos ilgesnės, nuo vienos iki keleto eilučių, eilėraščių inspiravusių šaltinių citatos. Senojo Testamento ir Apreiškimo knygos tiesos yra gretinamos su savo ir savosios tautos patirtimi, jomis ir vėl besidalinant su Tvėrėju nuolatinio dialogo, išpažinimo, maldos ar skundo formomis.

Kazys Bradūnas yra pats reguliariausias išeivijos poetas, naują rinkinį išleidžiantis vidutiniškai kas treji metai. Dar daugiau: beveik kiekvienas jo rinkinys yra tematiškai pakankamai kitonis ir šviežias. Eidamas su laiku Bradūnas savąją kūrybą visada jautriai reagavo ir į dienos aktualijas, dažnai išskylančias istorinių įvykių ar asmenybių suaktyvintų progomis. Tom sukaktim gimė ne vienas eilėraščių rinkinys ar ciklas. Tačiau Bradūnas sugeba išvengti progiškumo šablonų ir siaurų ideologinių rėmų, prie jų prieidamas iš savo intymaus asmeniškio taško, visada likdamas ištikimas ir savajai pasauližiūrai.

Penkioliktojo rinkinio, pasirodžiusio Lietuvos krikšto sukaktimi, temai taikliai nusakyta paties rinkinio pavadinimu: *Krikšto vanduo Joninių naktį* (1987). Tai krikščionybės ir senosios lietuvių kultūros sąlytis. Rinkinys suskirstytas į šešias dalis (galbūt atstovaujančias šešiams lietuvių krikščionybės šimtmečiams, kurių kiekvienoje sudėta po dvyliką mėnesiams metuose, o gal valandoms kiekvienoje paros dalyje atstovaujančių) eilėraščių, skaitant ir įžangines Antifonas

savo kruvinu smurto smėliu užpustanti gimtuosius Kiršus, ir kuriuos sugrįžti šaukia motinos balsas...

Pirmojoje ir svarbiausioje rinkinio dalyje ir vyksta tasai konkretus poeto sugrįžimas tėvynėn, kur Vilniaus verbos geria kraujo rasą žiemos vidury ir iš pelenų, tartum feniksas, kyla gerasis aivaras. Ten, Vilniaus kalnelių smėlyje, Dievas pirštu rašo šviežiai žuvusių kankinių pavardes... Ar atpažins po pusės šimtmečio sugrįžusį genties „gyvieji ir mirusieji“, susitikę tėviškės „išarto kelio vietoje“, kada draugai jau pilkapiuose guli, o tėvai palikti kitoje Atlanto pusėje „po Marylando velėna“, užberti svetimo krašto žemėm?... *Kur stovėjo namai, Degė ugnis, Kvepėjo duona* (p. 45), dabar — tik bruzgynai, piktžolės, tik slenksčio cementinė nuolauža ir... tuštuma, kuriai aprašyti pritrūksta žodžių...

Kostas Ulevičius

Arbatinukas, 1992
Keramika, 12" x 14"

Iš parodos „Dailė '93“, tebevykstančios šį savaitgalį Čiurlionio galerijoje.

(savo ruožtu susidedančias iš šešių dvielių posmelių), skirtas ne tiek skyrelio turinio ar jo istorinės chronologijos nusakymui, kiek dvasinei skaitytojo orientacijai, jo dėmesį nukreipiant ne vien į svarbiuosius istorinio žemėlapiu taškus, bet ir į poeto požiūrį, jo išgyvenimą, jo dvasinę būklę, pabrėžtą jau ir pačiu religiška ritualinės formos pasirinkimu.

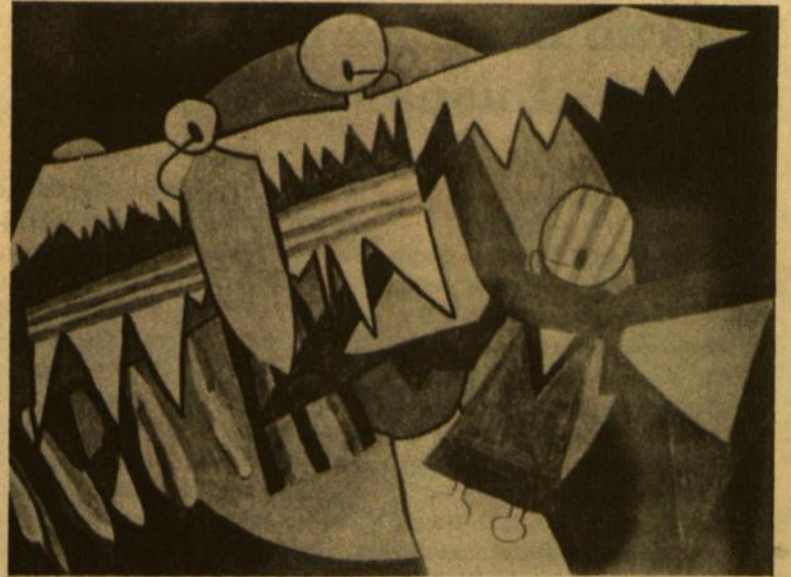
Knygų lapais žodis pasklinda nuo marių iki Vilnelės... Auga miestai, kyla karaliai ir kunigaikščiai, o raidės rikiuojasi į maldas ir eilėraščius... Poetas nusilenkia „žemei žemuzei“, gyvatą gyvenimui prikėlusiai, ją maitinančiai ir kapinyuose „patalą pilkojo grumst“ paklojančiai, kad anksti atsikeltume „kitame pasaulyje“. Jai pagarbinti skirti šilčiausi „Žemiškos lietanijos“ žodžiai, gal persikūniję iš pabėgusių pagoniškių „žemės dievukų“, juos dangiškiųjų užmaršties sandėlių lentynose Dievyi bedestant...

Per tamsiausius savosios istorijos viduramžius — su karais, marais, baudžiavomis ir padalinimais — perkopiam su viltimis, su Aušros vartais, su gyvybės grūdėliu, užslėptu žodyje ir laukiančiu Mažvydo ir Donelaičio... Susišauckia Kražiai su kryžiais ir sukilėliai dalgininkai su vakariškiomis partizanais sesers raudoje, o peršautos maldaknygės žodžiai — su šimtmečiais palaidota jotvingių kalba... Krikščioniškoji ir pagoniškoji Lietuva susijungia Joninių procesijoje, Alvito atlaiduose, o „Miško apeigos“ atbūd senieji Pilėnai skamba žodyje Velykų varpais...

Pasirinktoji tema Kaziui Bradūnui, kaip efektyviausiam tautiškai religinės dvasios reiškėjui, atrodo, davė patį stipriausią iššūkį, sudarė geriausią progą išsakyti savąjį credo, panaudojant ne tik didelį talentą, bet ir pilnai išvystytą iki šiol sukaupią patirtį. Bent iš dalies gal tematikos įkvėptas yra ir šviesios optimizmas, dažnai prasimušantis ir beviltiškai tragiškose situacijose, o kartais ir beveik jaunatviškas užsidegimas, įtikėjimas savąja misija, pasirinktojo žanro paskirtimi ir galia.

Dar prieš rašydamas šiuos žodžius, apsiukroviau savo didžiulį rašomąjį stalą laureato eilėraščių rinkiniais, o taip pat apie jo kūrybą rašiusiomis knygomis, žurnalų komplektais ir laikraščius išskarpomis, kurių ne vieną peršablonų ir siaurų ideologinių rėmų, prie jų prieidamas iš savo intymaus asmeniškio taško, visada likdamas ištikimas ir savajai pasauližiūrai.

Penkioliktojo rinkinio, pasirodžiusio Lietuvos krikšto sukaktimi, temai taikliai nusakyta paties rinkinio pavadinimu: *Krikšto vanduo Joninių naktį* (1987). Tai krikščionybės ir senosios lietuvių kultūros sąlytis. Rinkinys suskirstytas į šešias dalis (galbūt atstovaujančias šešiams lietuvių krikščionybės šimtmečiams, kurių kiekvienoje sudėta po dvyliką mėnesiams metuose, o gal valandoms kiekvienoje paros dalyje atstovaujančių) eilėraščių, skaitant ir įžangines Antifonas

Jonė Karužaitė-Arsenault

Air Controller Angels, 1993
Spalvoti pleštukai, 8" x 12"

Iš lietuvių dailininkų parodos „Dailė '93“, vykstančios dar ir šį savaitgalį, vasario 5-7 dienomis, Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje.

buvo ar bus pasakyta apie Kazio Bradūno kūrybą. Antrąją ištrauką duosiu jau kartu su *Duona ir druska*.

Naujasis Kazio Bradūno poezijos rinkinys yra padalintas į dvi dalis. Ir pirmoji — „Eilėraščiai ir sakmės“ — ir antroji — „Kelionių užrašai“ — savo ruožtu susideda iš trijų turinio ar formos jungiamų skyrelių. Tačiau viso rinkinio tematiką būtų galima suvesti į vieną žodį „namo“, jį tariant ar suprantant kaip nuolatinį šauksmą, traukimą, o pagaliau ir konkretų sugrįžimą, gi taip pat „namus“ suprantant tiek plačiau, kaip tėvynę, gyventus miestus, tėviškės apylinkes, žmones, draugus, tiek ir pačia siauriausia, gimtųjų namų ir šeimos prasme.

„Kelionių užrašų“ tipo eilėraščių ar ciklų Bradūno rinkiniuose jau buvo ir anksčiau. Gal ir šio rinkinio „Venecijos vasara“ susideda iš knygai *Užeigoje prie Vilniaus vieškelio* skirtų ir tada nepanaudotų „Europos kelionių eskizų“? Tačiau naujojo rinkinio šviesioje į ausį labiau krinta Maiironio posmų vyturėlio giesmė, beieškant jo pedų Šveicarijoje, akių veikiau patraukia Čiurlionio prisiminimas Madrido muziejuje ar savo tautos kankinių kryžiaus paminėjimas Romos bažnyčioje. Šiame rinkinyje už Vivaldžio dvasią, Dožų rūmus ir vyną gondolos reikšmingesnis atrodo poeto atodūsis:

Kur nueisiu, kur sustosis, kur pradingsiu, Jei po kojų LIETUVOS nėra?... (p. 107)

Ir Havajuose, žiūrint į palmes, sapnuojasi lietuviškas gluosnis, nusipirktas Samojos dievuko drožinys primena Rūpintojėlį, vietinių kalba skamba kaip kanklės, o poetas, su savimi kalbėdamas lietuviškai, pasijunta kaip austrė/ žaidėjo auginanti perlą („Havajų haiku“)... Aukštas Montanos prerijų dangus primena lietuvišką dainą, o Wyomingo Raudonoji dykynė —

Žmonijos dvasios tyrus Nuo Karaliaučiaus lig Vladivostoko, (p. 138)

savo kruvinu smurto smėliu užpustanti gimtuosius Kiršus, ir kuriuos sugrįžti šaukia motinos balsas...

Pirmojoje ir svarbiausioje rinkinio dalyje ir vyksta tasai konkretus poeto sugrįžimas tėvynėn, kur Vilniaus verbos geria kraujo rasą žiemos vidury ir iš pelenų, tartum feniksas, kyla gerasis aivaras. Ten, Vilniaus kalnelių smėlyje, Dievas pirštu rašo šviežiai žuvusių kankinių pavardes... Ar atpažins po pusės šimtmečio sugrįžusį genties „gyvieji ir mirusieji“, susitikę tėviškės „išarto kelio vietoje“, kada draugai jau pilkapiuose guli, o tėvai palikti kitoje Atlanto pusėje „po Marylando velėna“, užberti svetimo krašto žemėm?... *Kur stovėjo namai, Degė ugnis, Kvepėjo duona* (p. 45), dabar — tik bruzgynai, piktžolės, tik slenksčio cementinė nuolauža ir... tuštuma, kuriai aprašyti pritrūksta žodžių...

Užplūsta atsiminimų „Paprastos sakmės“ ilgiausiam centriniame rinkinio skyriuje. Vaikystės pėdos, įmintos kartu su nepamirštamais žmonėmis... „Gimtinės medžiai“, iš girių išsivaikščioję į pakeles, ir arkliai, padėję aparti laukus, užlyginti apkasus, kuriuose kadaise padėjo galvas prancūzai, vokiečiai ir rusai, sugulę šalia mūsų laisvės savanorių... Stipriausiai įsiminusių vietų, jaunystės gatvių ir kambarių apvaikščiojimai, susitikimai su brangiausiaisiais asmenimis atsiminimuose, vizijose ir sapnuose... Alvito varpams gaudžiant, prabėga mintys ir visos didelės „Gyvenimas be antraščių“, pilnas spalvingos ir kraupios istorijos, nuteka ir „žeminių upės“, kuriose jie mazgojo kojas kelionei į Vakarus ir prieš kurias svetimieji vandenys dabar atrodo tiktai tingūs, padumblavę tvenkiniai... O visa tai ir yra pačios brangiausios „Tėvynės dovanos“.

Beieškodamas *ne pamesto, O tik nerandamo*“ (p. 71), poetas kalbasi ne vien su skaitytoju, bet ir su Viešpačiu, su Žeme, su Saule, su Aušrine, su Tėviške, su senoliais ir vaiduoklais gimtinės kapinaitės, su šventoriaus medžiais... Kalbasi su savo širdim ir su pačia Poezija. Iš tikrųjų tasai dialogas, kartą užsimezges paties pirmojo skyrelio „Saulės paglostymas“ daugelyje eilėraščių nusidriekia raudonu siūlu per visą rinkinį. Ir tada nejučiomis blykstelint mintis, kaip dažnėjo tie Poezijos „paglostymai“ visuose vėlesniuose Kazio Bradūno rinkiniuose. Ne veltui literatūros kritikė Viktorija Skrupskelytė jau prieš dvidešimt metų rašė:

„Tarp žemės ir žmogaus Bradūnas įterpia žodį, sąmoningumo ir kūrybos ženklą, nes žemė atsiveria tik tai tam, kuris, ją paliesdamas, lyg burtininkas, ištaria magišką žodžių formulę — eilėraštį“ (*Lietuvių poezija III*, p. 25).

O kada tie žodžiai subėga į eilutes/Rikiuojasi posmais ir kada pagaliau sustoja rytiniam patikrinimui, poetas, atsargos eksleitananto Bradūno lūpomis jiems taria:

Gerai, žodžiai! O jie atsako: Poezijos labui!

(p. 8)

Šitoj vietoj būtų efektingiausia užbaigti, bet, prisiminęs šio vakaro progą, neiškenčiu nepaminėjęs, jog laureatas ne tik išeivijoje turbūt daugiausia eilėraščių rinkinių išleido, bet ir daugiausia literatūros premijų laimėjo, tad ir šioji jam nebėra naujiena. Tačiau šį kartą, manau, ne jam vienam ta premija pati reikšmingiausia. Ji svarbi ir mums visiems, nes su ja buvo pagerbtas išeivijos įnašas į lietuvių literatūrą.

(Pastaba: šis laureato supažindinimas buvo rašytas visų pirma publikai klausyti, labiau negu būti skaitomu. Be tekste paminėtų šaltinių buvo naudojamos ir Kęsto Reikalo literatūrinėmis apžvalgomis *Metmenyse* ir *Akiračiuose* - A.T.A.)